

NYESTE TID

Niels Finn Christiansen: Socialismens Historie 1. Fra kapitalismens gennembrud til 1. verdenskrig. Historie og Klassekamp. Carit Andersens Forlag/Suenson. Kbh., 1976. 200 s. Kr. 46.

Det ville være mærkeligt – og sørgeligt – om ikke de sidste mange års diskussioner om historiens samfundsmæssige betydning og dermed også hele dens placering i forhold til forskellige samfundsopfattelser skulle friste yngre, velkvalificerede historikere til bl. a. at kaste sig over socialismens historie. Det er heldigvis nu sket, idet dette bind kun udgør første del af et planlagt værk på ialt 4 bind, som vil omfatte socialismens historie op til 1970, samt bringe kildemateriale og register. Forfatterne til hele værket skriver i deres fælles forord, at de har sigtet mod en fremstilling af den internationale socialismes historie, som kan anvendes både som indføring og ramme om dyberegående studier af særlige emner. De skriver endvidere, at de alle har deres teoretiske udgangspunkt i den historiske materialisme, men finder det inden for de givne rammer nødvendigt at koncentrere sig om arbejderbevægelsens politiske historie, »idet det . . . kun nødtørftigt lader sig gøre at anskue bevægelsen som den principielt uadskillelige del af kapitalismens økonomiske og sociale udvikling, den har været og er.«

Forfatteren til dette 1. bind, universitetslektor Niels Finn Christiansen, beklager i sit eget forord, at han har måttet koncentrere sig om udviklingen i de vigtigste europæiske lande – især påpeger han manglen af den særlige og meget vigtige udvikling i den amerikanske arbejderbevægelse. Afslutningsvis skriver han, at formålet har været at trække nogle hovedlinier i den tidlige arbejderbevægelse for derved at yde bidrag til forståelsen af forudsætningerne for klassekampens udvikling i det 20. århundrede.

Alt i alt må fremstillingen siges at leve op til de mål, som forfatterne – og også denne forfatter – har sat sig, ligesom man helt tydeligt mærker deres teoretiske udgangspunkt. Men netop nogle af de valg, de har følt sig tvunget til at træffe, viser sig at give betydelige vanskeligheder.

Allerede på fremstillingens første side fastslår Niels Finn Christiansen det, som må være enhver materialistisk historikers ståsted, nemlig, at »Arbejderklassens og arbejderbevægelsens opståen og udvikling er uadskilleligt forbundet med den kapitalistiske produktionsmådes gennembrud.« Det har derfor inden for denne opfattelse ingen mening at tale om arbejderklasse eller socialisme, før der findes en tilstrækkelig grad af kapitalisme. Det er derfor også naturligt, at den første konkrete beskrivelse kommer til at dreje sig om den engelske arbejderbevægelse indtil 1840'erne. Derefter følger den franske socialisme (og det er straks mere diskutabelt) indtil 1848. 4. kapitel omhandler Marx, Engels og revolutionerne i 1848, hvorefter forf. går over til 1. internationale, mens 6. kapitel belyser opbygningen af de nationale organisationer. Endelig samles opmærksomheden i 7. kapitel om 2. internationale, hvorefter bogen afsluttes med nogle få siders opsummering. Der er i sig selv intet at indvende mod denne disposition, som netop muliggør den stadige påpegnings af socialismens skiftende faser i forhold til kapitalismens udvikling. Der er også ved gennemgangen af de forskellige »socialismer« – bevægelser, aktioner og enkeltpersoner – lagt meget vægt på, at forståelsen og vurderingen af dem sker inden for en konkret situation i de samfund, hvor de finder sted eller ytrer sig. Derved undgås den nærliggende faldgrube, at »socialisme« bliver behandlet som en række løsrevne og mere eller mindre indbyrdes sammenhængende idéer udtænkt af nogle enkeltpersoner. Det lykkes også, hvad må siges at være meget enestående, at få anskuet socialismens konkrete aktioner som den britiske arbejderbevægelse, Pariserkommunen og selv den tyske revisionisme

som positive og lærerige bidrag til socialismens udvikling og ikke som den lange kæde af nederlag og fiaskoer, som de alt for ofte skildres som – ofte med en slet skjult undertone af triumf over socialismens umulighed.

Det er netop forfatterens dygtighed til at leve op til de af ham selv og hans medforfattere opstillede mål, der gør det anstrengelsen værd at tage nogle af deres foretagne valg op til diskussion. Som nævnt lægges hovedvægten på socialismens »politiske historie«. Dette har bl. a. til følge, at meget lange passager får et udtalt idéhistorisk præg, ligesom hovedinteressen let kommer til at samle sig om, i hvilket omfang arbejderbevægelsen har formået at opnå gevinster på kort sigt inden for den parlamentarisk-forvaltningsmæssige overbygning. Jeg skal gerne vedgå, at det inden for de afstukne rammer ville blive en uhyre vanskelig opgave, men hvad man – netop med forfatterens teoretiske udgangspunkt – i høj grad kommer til at savne, er en inddragelse af kapitalismens eller den borgerlige stats modforholdsregler og manøvreringer over for socialismen. Det er nemlig ikke bare et spørgsmål om at kunne konstatere de almene kapital- og produktionstilstande, men netop i en sådan skildring at påpege, hvorledes f. eks. valgrettens udvidelse, arbejdstidens nedsættelse, velfærdsstatens gennemførelse og mange andre »goder«, som vi i dag anser for en selvfølge, i væsentlig udstrækning må forstås som »repressiv tolerance« eller imødegåelser af netop de trusler, som socialismen indebar og indebærer. Denne dimensions inddragelse ville tjene to meget vigtige formål: for det første ville den tage enhver form for determinisme eller »socialistisk endemål« ud af forestillingerne om socialisme, for det andet ville den understrege den borgerlige stats uophørlige »socialisering« i sine bestræbelser for at undgå den direkte konfrontation som den – i sin egenskab af opretholder af den sociale orden – naturligvis ikke kan tage, undtagen hvor den er helt sikker på at vinde.

Men manglen af denne dimension i Niels Finn Christiansens dygtige og kyndige fremstilling efterlyses kun, fordi den så klart ligger inden for hans egne teoretiske forudsætninger og dermed muligheder.

Ole Karup Pedersen

Marc Ferro: The Great War 1914–1918. Routledge & Kegan Paul, London, 1973. xi + 239 s. £ 3.50 (£ 1.60 paperback). Oversat af Nicole Stone fra La Grande Guerre, Gallimard, Paris, 1969.

Den franske annales-historiker Marc Ferro har kastet sig ud i den vanskelige opgave at skrive »a radically new interpretation of The First World War and its causes«. Han følger stort set den tendens der har været i 60'erne til at beskæftige sig mere med de sociale, økonomiske og ideologiske sider af krigen, samt til at anlægge nye synspunkter på den politiske udvikling især i forbindelse med staternes krigsmål. Samtidig medtager han dog i denne essayistisk opbyggede bog traditionelt accepterede fakta om sejre og nederlag på fronterne, strategiske overvejelser, militær teknologi m. v. Derved bliver det lidt vanskeligt at få øje på en entydig og tesepræget opfattelse af krigen, uden at fremstillingen dog er alsidig nok til at kunne fungere som håndbog.

Bogens kapitler, der ofte nærmest har karakter af små selvstændige afhandlinger, omhandler emner og problemer på tværs af landegrænser og kronologi. Efter nogle kapitler om krigens sociale, politiske, militære og ideologiske forudsætninger, følger afsnit om militære udviklinger, om den interne sociale og økonomiske tilstand i de krigsførende stater, og om den storpolitiske situation. Den tværgående disposition kan måske tilsløre, dels at anslåede temaer ikke altid følges op kronologisk, dels at beskrivelsen af forholdene i de enkelte lande ikke er lige fyldestgørende endsige komparativ. Taget som hel-